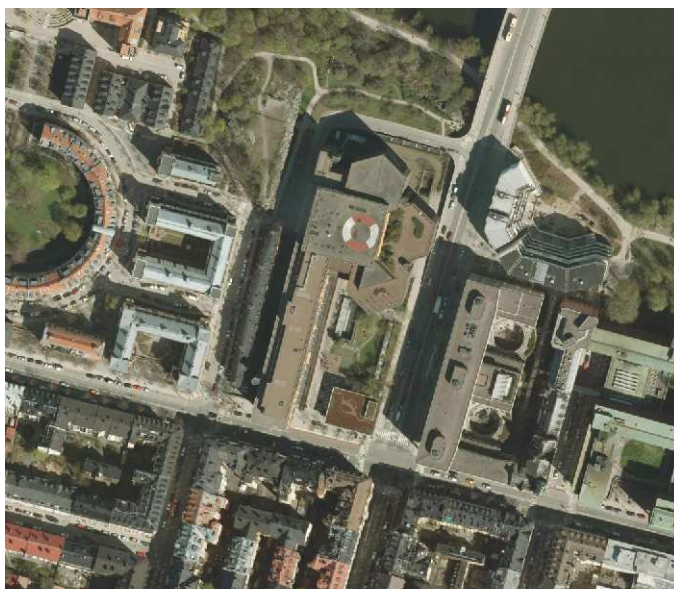

Trygg-Hansahuset

Antikvarisk konsekvensanalys
2013-06-03

Trygg-Hansahuset, Stockholm

Antikvarisk konsekvensanalys 2013-06-03

Beställare:

Trygg-Hansa genom Anders Johansson

Analysen utförd av Nyréns Arkitektkontor genom:

Urban Nilsson, byggnadsantikvarie, cert. sakkunnig kulturvärden KUL2
(kvalificerad behörighet)

Marcus Åhgren, byggnadsantikvarie

Omslagsbild:

Skulpturen Noas dans i Trygg-Hansas park

Till vänster: Trygg-Hansahuset från luften. Källa: Stockholms
stadsbyggnadskontor.

Nytagna fotografier (historik, nulägesanalys): Nyréns Antikvariska

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Inledning	
Bakgrund	6
Syfte	6
Kulturhistorisk klassificering.....	6
Riksintresse	6
Kulturhistoriskt värde.....	7
Historik	8
Nulägesanalys.....	9
Förslaget	11
Förslagets konsekvenser för Trygg-Hansahusets kulturhistoriska värden	
Konsekvenser för intilliggande bebyggelse.....	12
Konsekvenser för parken	13
Resonemang kring förslagets inverkan på stadsbilden	
Tillägg i stadsmiljön.....	14
Sammanhanget i staden.....	14
Kvarters- och gaturum.....	15
Stadens siluett.....	15
Stadsbyggnadsstrategi.....	16
Slutsatser	
Intilliggande bebyggelse.....	17
Parken.....	17
Stadsbilden.....	17

Sammanfattning

Trygg-Hansas senmodernistiska huvudkontor från 1970-talet ligger i kvarteret Brädstapeln på östra Kungsholmen. Byggnaden ritades vid Tengboms arkitektkontor. En bärande idé i arkitekturen är de öppna kontorslandskapen vilket resulterade i att sexkantiga enheter sattes samman, en planidé som präglar byggnadens norra del. Parken ritades av förre stadsträdgårdsmästaren Holger Blom.

I Riksantikvarieämbetets beskrivning av riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården pekas försäkringsbolagens byggnader ut som ett uttryck för riksintresset, tillsammans med varuhus, bankpalats och andra byggnader för näringslivet. Trygg-Hansahuset är blåklassat av Stockholms stadsmuseum.

I den antikvariska förundersökningen (2009-10-26) omnämns sju karaktärsdrag för Trygg-Hansahuset som särskilt viktiga att bevara. Två av dessa karaktärsdrag är paviljongen i hörnet Fleminggatan och Sveavägen samt parkanläggningen. Förslaget innebär att paviljongen rivs och ersätts med ett 13 våningar högt och relativt smalt kontorshus med glasfasader i ett annat läge på tomten. Parken föreslås delvis bevaras och delvis nygestaltas.

Rivningen av paviljongen innebär en negativ inverkan på Trygg-Hansahusets kulturhistoriska värden. Det gäller främst anläggningens höga grad av autenticitet

och därigenom upplevelsen av en helhetsmiljö av hög arkitektonisk klass från 1970-talet. Paviljongen skapar en öppen och kontrastfull balans mellan olika delar i den modernistiskt planerade anläggningen.

I förslaget anpassas nybyggnaden till kvarterets rumsliga förutsättningar med kontrasterande byggnadsvolymer och öppen rumslighet. Byggnaden föreslås ligga som en parallell lamell till Trygg-Hansahuset kvarvarande volym. Jämfört med Trygg-Hansahuset är förslaget något indraget och smalare, vilket gör att kontors- och förvaltningsbyggnadernas massiva fasader även fortsättningsvis kommer att framträda tydligt i gatuvyn utmed Fleminggatan. Mot Scheelegatan kommer kvarteret att sluta sig medan öppenheten mot Fleminggatan bevaras och förstärks.

Förslaget för parken innebär en negativ inverkan på anläggningens kulturhistoriska värden vad gäller autenticitet och arkitekturhistoria genom att den ursprungliga kompositionen omarbetas och förändras. Trädäcket som ansluter till den föreslagna byggnaden sträcker sig ut mot trottoarerna vid Fleminggatan och Scheelegatan. Detta kan te sig som ett främmande material i en i övrigt urban, hårdgjord gatumiljö. Samtidigt bevaras parkens mest väsentliga karaktärsdrag och beståndsdelar, d.v.s. dammen, konstverket Noas dans och markbeläggningens randning som anknyter till Trygg-Hansahusets fasader. Delarna modifieras något och anpassas till den nya gestaltningen. Parkens grönska utmed Scheelegatan försvinner men detta kompenseras något genom att nytt växtmaterial tillförs.

Genom sin höjd kommer byggnaden att bli ett tillskott till stadens siluett vilket ges exempel på i denna konsekvensanalys. För en rättvis bedömning av volymens inverkan på stadsbilden krävs att ytterligare studier görs där den kan betraktas från olika utsiktspunkter i staden.

Den föreslagna byggnaden placeras i anslutning till stenstaden men i ett mer öppet sammanhang av staden (se illustration på sidan 14). Huruvida denna del av staden ur stadsbildssynpunkt ”tål” en byggnad av den föreslagna skalan är i första hand en övergripande stadsbyggnadsfråga.

Inledning

Kulturhistorisk klassning

Fastigheterna Brädstapeln 13, 15 och 16 är klassificerade blå i Stockholms stadsmuseums kulturhistoriska klassificering, vilket är den högsta klassen. Det innebär att fastigheterna bedöms omfatta synnerligen kulturhistoriskt värdefull bebyggelse som motsvarar fordringarna för byggnadsminnen i kulturmiljölagen. Plan- och bygglagens förbud mot förvanskning (§ 8:13) kan därför tillämpas.

Stockholms stadsmuseums kulturhistoriska klassificering. Källa: Stockholms stadsbyggnadskontor.

Bakgrund

2009 påbörjades en planprocess om förtätning i kvarteret Brädstapeln på östra Kungsholmen i hörnet av Scheelegatan och Fleminggatan. Förslaget innebar en nybyggnad av ett kontorshus på platsen för en låg paviljong och delar av parken i byggnadskomplexet som utgör Trygg-Hansas huvudkontor. Efter samråd och synpunkter från sakägare lades förslaget ned. Föreliggande antikvariska konsekvensanalys bedömer det nya förslaget som utarbetats av Wingårdhs Arkitektkontor.

Syfte

Föreliggande kulturhistoriska konsekvensanalys syftar till att bedöma den förslagna nybyggnadens påverkan på Trygg-Hansahusets kulturhistoriska värden vad gäller bebyggelse och park. Analysen resonerar även kring förslagens påverkan på gaturum och stadsbild.

Riksintresse

Stockholms innerstad med Djurgården är utpekad som riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap. i miljöbalken. I texten som beskriver riksintressets uttryck förekommer formuleringen "Sjöfarts-, handels- och industristaden/.../Kontor, bankpalats, försäkringsbolag, varuhus och andra handels och näringslivets byggnader" (Riksantikvarieämbetet 1999). Trygg-Hansahuset är ett av dessa försäkringsbolag i Stockholm innerstad.

Trygg-Hansahuset, Stockholm
Antikvarisk konsekvensanalys

Kulturhistoriskt värde

- De s.k. muttrarnas sexhörniga planform med öppna kontorslandskap.
- Särskilt viktiga interiörer som berättar för oss om en för tiden ovanligt påkostad kontorsanläggning; t ex friskvårdsanläggningen, direktionsvåning med omgivande planteringar, samlingssal, rulltrappor och konstnärlig utsmyckning.

I den antikvariska förundersökningen ”Antikvariskt underlag inför planering och projektering 2009-19-26” framtagen av Per Nelson Byggnadsvårdsbyrå redovisas Trygg-Hansarhusets kulturhistoriska värden. Anläggningen tillskrivs arkitekturhistoriska, samhällshistoriska, miljöskapande och arkitektoniska värden. Följande karaktärsdrag bör särskilt värnas enligt förundersökningen.

- Anläggningens karaktäristiska siluett utmed Barnhusviken.
- Byggnadernas grafiskt uppbyggda och omsorgsfullt utformade fasader med materialverkan mellan betongelement, glas och tegel.
- Grindstugan (paviljongen) som är en viktig del av helhetsmiljön och bidrar till att forma gårdsrummet. Tillsammans med parken kontrasterar grindstugan mot övriga delar av anläggningen genom sin måttfulla skala, vilket är av värde för platsen.
- Huvudentrés ljusgård med pausbalkonger och reliefvägg.
- Parkanläggningen, ursprungligen gestaltad av dåvarande stadsarkitekt Holger Blom och varsamt upprustad 2004, är av bevarandevärde som helhet med markbeläggning, vattenspeglar, vegetation, ursprunglig utrustning, gång- och sittytor samt skulptur.

Historik

1971 bildades Trygg-Hansa genom sammanslagning av ett flertal försäkringsbolag. I samband med detta fattades beslut om att placera det nya huvudkontoret i kv. Brädstapeln. Tomten hade tidigare ägts av AB Separator och varit bebyggd med fabriksbyggnader i kvarterets mitt och bostadshus mot Fleminggatan. AB Separators f.d. huvudkontor är fortfarande bevarat i det intilliggande kvarteret Klampen.

Ritningarna till Trygg-Hansas nya huvudkontor togs fram av arkitekterna Anders Tengbom och Stefan Salamon. Under 1960-70-talen ritade Anders Tengbom flera kontorsbyggnader i Stockholm och Göteborg, bl.a. SvD-huset och Ingenjörshuset, båda belägna i Stockholm. Tengbom anses vara en av de främsta representanterna för modernistisk arkitektur i Sverige.

Inför bygget reste företagsledningen och arkitekterna till Tyskland och USA för att studera kontorslösningar och ta del av tankar kring det öppna kontorslandskapet. För att ta tillvara kontorslandskapets alla fördelar ritade Tengbom och Salamon ett kontorshus som byggde på hexagonens plan. Efter ytterligare resor i Sverige, Danmark och Tyskland kom man överrens om en jämn uppdelning på traditionella cellkontor och landskap. Byggnadsarbetena utfördes mellan 1972 och 1977. Under den här tiden deltog i stort sett hela personalen i utformandet av sina egna arbetsplatser där de bestämde hur de ville ha möbler,

förvaringsplatser och annat. I mars 1976 invigdes huset av finansminister Gunnar Sträng.

Parken ritades av arkitekten och landskapsarkitekten Holger Blom, stadsträdgårdsmästare i Stockholm 1938-71. Holger Blom förfäktade funktionalismens idéer och förverkligade dessa i bland annat Norr Mälarstrand, Rålambhovsparken och som medarbetare vid ombyggnaden av Slussen. I samband med Trygg-Hansas etablering på Kungsholmen hördes kritik från miljöförhållanden och politiker som menade att området istället borde bebyggas med bostäder och som uttryckte motstånd mot att industribebyggelsen på platsen revs. Trygg-Hansas ledning försökte möta kritiken genom att ha en hög ambitionsnivå var gäller byggnadernas och parkens arkitektoniska utformning och bidrag till stadsbilden. En tävling om konstverket i parken utlystes och vanns av konstnären Lars Trollberg med verket Noas Dans.

Parkens renoverades 2004. Gräsytor och en slingrande gång ersatte ytor av gräs armerat med marktegel, bänkarna kompletterades m.m.

För mer utförlig historik hänvisas till den antikvariska förundersökningen.

Modell av Trygg-Hansas nya huvudkontor från arbetet med byggnadens slutgiltiga utformning. Modellen finns bevarad i Trygg-Hansahuset.

Nulägesanalys

Trygg-Hansahuset upptar större delen av kvarteret Brädstapeln på östra Kungsholmen som i öster och söder avgränsas av Scheelegatan och Fleminggatan. Som storskaligt byggnadskomplex från 1900-talets senare hälft ackompanjeras huset av Tingshusrättens annex från 1980-talet och Tekniska nämndhuset från 1960-talet i det intilliggande kvarteret Klamparen, öster om Scheelegatan.

Trygg-Hansahusets disposition på tomten kan delas in i fyra delar: muttrarna, långskeppet, paviljongen och parken. I norr ligger muttrarna, tre sexkantiga och sju-åtta våningar höga byggnadsvolymer innehållande kontorslandskap. Dessa har fasader av glas och räfflad betong med krossad älvsporfyr som ytballast. Porfyren ger betongen en varmröd kulör. Mutrarna utgör husets ”skyltfönster” mot Barnhusviken och Vasastaden. På taket, i anslutning till f.d. direktionstvåningen, återfinns ett av skärgårdens klippor och växtlighet influerat växt- och stenparti.

I västra tomtgränsen ligger det sju våningar höga långskeppet innehållande cellkontor med fasader av mörkt helsingborgstegel och räfflad betong. Även här har betongen krossad älvsporfyr som ytballast. Högsmla fönster upprepar sig över hela fasaden vars repetitiva karaktär bryts av med ursprungliga markiser i orange kulör.

Trygg-Hansahusets muttrar sedda från Barnhusbrons fäste på Kungsholmen. Till vänster i bild syns parkens fontänpilar mot Scheelegatan.

Trygg-Hansahuset från korsningen Scheelegatan och Fleminggatan. I bildens mitt ses paviljongen.

På den sydöstra delen av tomten, i hörnet av Fleminggatan och Scheelegatan, ligger en låg paviljong i två våningar, även kallad grindstugan, med fasader av glas, helsingborgstegel och räfflad betong. Genom att bryta av i skala så skapar paviljongen en balans i kvarteret mellan det storskaliga långskeppet, muttrarna, den öppna parken och den avslutande paviljongen. Denna balans upplevs främst från Scheelegatan och i parken. Paviljongens måttfulla skala gör även att långskeppet och muttrarna, anläggningens tyngdpunkter, är synliga från sydost. Paviljongen avslutar kvarteret, skapar rumslighet i parken och ett hörn i korsningen Fleminggatan och Scheelegatan.

Mellan paviljongen och övriga byggnadsvolymer ligger en park utlagd, tidstypiskt uppbyggd i en lek med kvadratiska och rektangulära former. Parken är försedd med konstverket Noas Dans, en damm, bänkar, träd samt gräs- och planteringsytor. Närmast byggnaderna är marken hårdgjord med en indelning av marktegel och betongplattor, vilka återknyter till utformningen av långskeppets fasader. En atriumgård med anslutande lunchrestaurang ligger i parkens nordvästra hörn. Parken sträcker sig till norrsidan av muttrarna där den har en huvudsaklig funktion som dagsljusinsläpp genom lanternin och ljusschakt.

Hela fastigheten är underbyggd i två plan innehållande bland annat parkeringsgarage, restaurang, kontorslokaler, gymnastiksal och simbassäng. Ett stort skärmtak leder från Fleminggatan till entréhallen där den 23 meter höga reliefen ”Där floder rinner upp” av Leif Bolter och Björn S Jonsson täcker ena väggen.

Parken sedd från takträdgården uppe på muttrarna. Till höger i bild syns konsverket Noas dans vid sidan av dammen. Till vänster ses fontänpilarna mot Scheelegatan och den längsgående lanterninen.

Bilden är tagen längre ner på Fleminggatan vid korsningen Wargentinsgatan. Längst till vänster i bild ses den gamla portbyggnaden till S:t Eriks sjukhus. Därefter bebyggelse från 1990-talet i S:t Eriks-området. Längst bort i bild radas den storskaliga bebyggelsen i kvarteren Brädstapeln och Klamparen upp sig, däribland Trygg-Hansahuset.

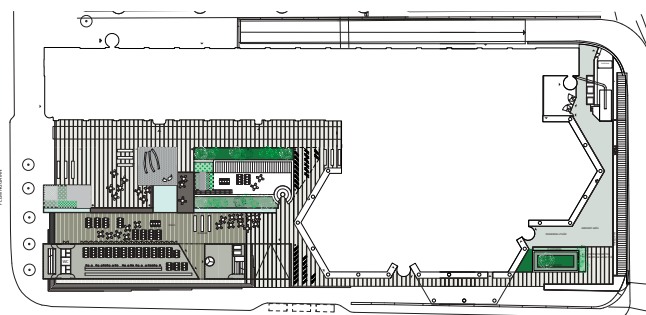

Trygg-Hansahuset till vänster sett från Barnhusbron. I bildens mitt ses fontänpilarna utmed Scheelegatan, på platsen för det föreslagna kontorshuset.

Förslaget

Förslaget innebär en rivning av paviljongen i hörnet av Fleminggatan/Scheelegatan och ett uppförande av ett 13 våningar högt skivhus på fastighetens sydöstra del. Den föreslagna byggnadskroppens fasad mot Fleminggatan är kortare än paviljongens. Istället sträcker sig byggnaden utmed Scheelegatan. En öppning skapas vid Scheelegatan, mellan Trygg-Hansahuset och den planerade byggnaden, för kontakt mellan park och gata. En passage för gångtrafik planeras även i byggnadens bottenvåning. Lokalerna i bottenvåning föreslås innehålla publika verksamheter och övriga våningsplan kontor. Den översta våningen innehåller takterrass och skybar.

Parken föreslås omordnas och nygestaltas till delar. Konstverket Noas dans och dammen bibehålls i nuvarande läge. Dammens kanal förlängs ut till fastighetsgränsen mot Fleminggatan och avslutas med en upphöjd plantering. I kanalen mellan planteringen och dammen läggs långa gångsteg. Den nedsänkta atriumgården utökas i en slänt åt söder med en åsnetrappa ner till gården. Ungefär halva dammen täcks därför med en gallerdurk. Markbeläggningens randning behålls. Nybyggnaden ersätter träden, den långsgående lanterninen och betongmuren utmed Scheelegatan. Framför den planerade nybyggnaden, i parkens östra del, anläggs en träbelagd yta för servering. Gräsytor tas bort och hårdbeläggs. Nya träd planteras i rader intill atriumgården.

Överst: Fotomontage som visar det föreslagna kontorshuset i kvarteret Brädstapeln från Scheelegatan. Byggnaden är tretton våningar hög jämfört med Trygg-Hansahusets sju. Illustration: Wingårdhs.

Övan: Förslag till omgestaltning av Trygg-Hansahusets park. Illustration: Nyréns Landskap

Förslagets konsekvenser för Trygg-Hansahusets kulturhistoriska värden

Konsekvenser för intilliggande bebyggelse

I den antikvariska förundersökningen pekas paviljongen ut som ett av husets viktigaste karaktärsdrag. Rivningen av paviljongen inverkar negativt på Trygg-Hansahusets kulturhistoriska värden. Anläggningens exteriör är som helhet välbevarad liksom viktiga delar av interiören såsom entréhall, festvåning, friskvårdsanläggning och styrelserum. Rivningen påverkar Trygg-Hansahusets höga grad av autenticitet och därigenom upplevelsen av en helhetsmiljö av hög arkitektonisk klass från 1970-talet. Därmed påverkas även de arkitekturhistoriska och samhällshistoriska värdena. Paviljongens placering och återhållsamma skala i förhållande till det massiva långskeppet, de sexkantiga muttrarna och kvarterets öppenhet mot sydost skapar en balans med arkitektoniska och miljöskapande värden, som till delar försvinner i och med förslaget.

Trygg-Hansahuset uppfördes efter ritningar signerade en av den svenska modernismens främsta representanter. Husets huvudsakliga kulturhistoriska värde återfinns i muttrarna, långskeppet, den konstnärliga utsmyckningen, samt i parkens arkitektur och rumslighet, och inte i paviljongen som enskild byggnad. Dispositionen av byggnaderna på fastigheten ingick dock i arkitekternas ursprungliga intentioner och är en del av den arkitektoniska kompositionen. Denna förändras i och med förslaget.

Trygg-Hansahuset, Stockholm
Antikvarisk konsekvensanalys

Förslaget på nybyggnad av kontorshus i kv. Brädstapeln anpassar sig dock till kvarterets modernistiska struktur. Parken behåller sin öppenhet mot Fleminggatan. Den föreslagna byggnaden har även en strikt arkitektur som knyter an till Trygg-Hansahusets senmodernistiska och konsekvent genomförda 1970-talsarkitektur. Genom sin uppglasade fasad, mindre byggnadsarea och höjd avläses det som ett tydligt nytillskott.

Trygg-Hansahuset och den föreslagna byggnaden planeras ligga som parallella lameller. Den föreslagna byggnaden är dock något indragen från Fleminggatan jämfört med Trygg-Hansahuset och Tingsrättens annex samt Tekniska nämndehuset i kv. Klamparen. Den föreslagna byggnadens smalare och indragna sydfasad gör att den, sin höjd och inverkan på stadsbilden till trots, träder tillbaka i gatuvyn utmed Fleminggatan. Kontors- och förvaltningsbyggnadernas massiva fasader kommer därför även fortsättningsvis ha en framträdande roll i gatubilden.

Bildmontage där den föreslagna byggnaden ses från korsningen Norra Agnegatan och Fleminggatan. Illustration Wingårdhs.

Tillgången till parken från Scheelegatan försämras ej i och med nybyggnaden, då en långsträckt lanternin och en räfflad betongmur finns på platsen för det föreslagna huset. Däremot kommer inte parkens grönska att kunna uppfattas från Scheelegatan som i dag. Parkens framträdande roll i Scheelegatans gaturum kommer därmed att försvagas. Från Fleminggatan skapas en större öppning mot parken jämfört med dagens med förmodad större allmän tillgänglighet som följd.

Trygg-Hansahuset stadsbildsmässigt viktiga front mot Barnhusviken, i form av muttrarna, bevaras i förslaget. Däremot försämras vyn mot muttrarna från hörnet Scheelegatan/Fleminggatan.

Paviljongen var ursprungligen tänkt att användas som närlivsbutik. Byggnaden fick därför en tydlig riktning ut mot staden. I dag ligger här en bank. En offentligt tillgänglig lokal i bottenvåningen bör finnas här även i framtiden.

Konsekvenser för parken

I förslaget till parkens utformning bibehålls de mest centrala inslagen i dagens park: konstverket, dammen och markbeläggningen med randning. Dessa delar utmärker dess kvadratiska och rektangulära uppbyggnad tillsammans med atriumgården. Övriga delar av parken omgestaltas.

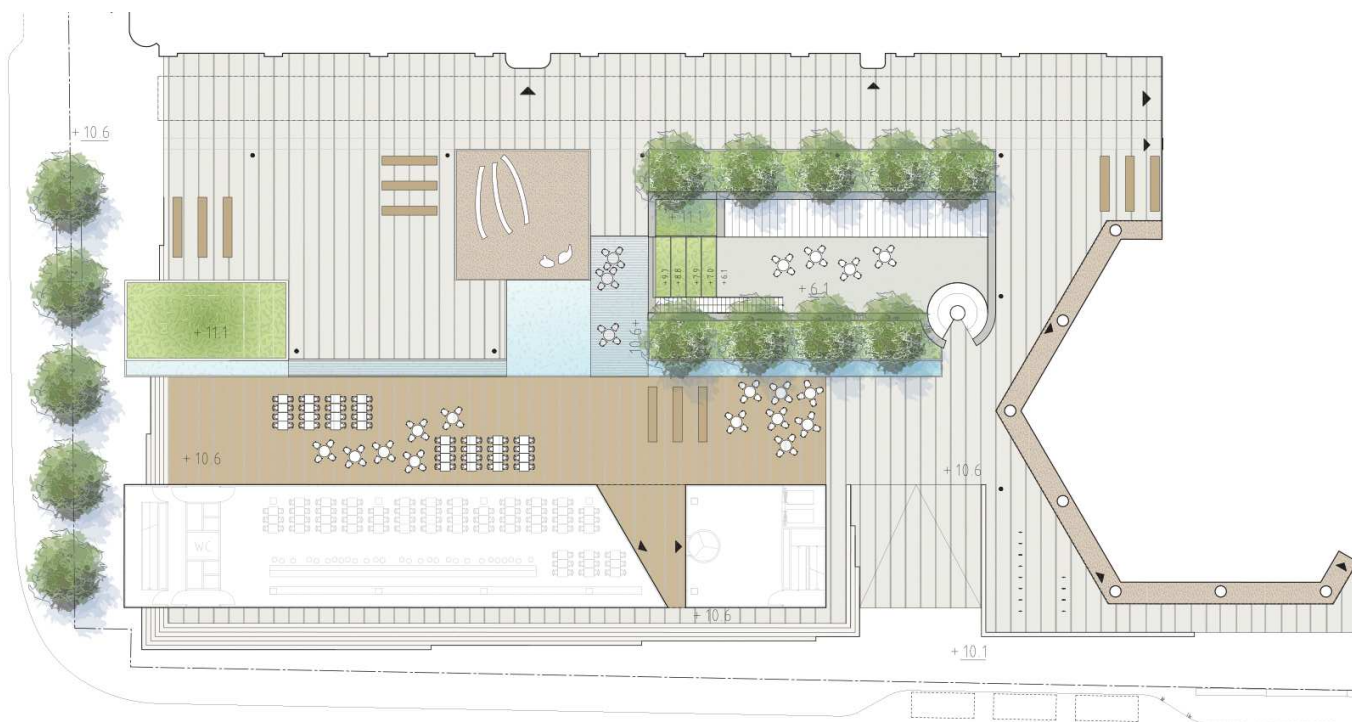
Närmast nybyggnaden planeras ett däck av trä med möbler för uteservering. Detta ansluter direkt till dammen och ersätter dagens gräsmatta. Trädäcket, den

upphöjda planteringen samt modifieringen av dammen och atriumgården följer parkens ursprungliga strikt rätvinkliga motiv varför de till viss del inordnar sig i den övergripande befintliga gestaltningen.

Nybyggnadsförslagets placering utmed Scheelegatan innebär att raden med fontänpilar, gräsmattan och buskar av bland annat rhododendron försvinner. Dagens gröna rumslighet går därmed förlorad. I den nya rumsligheten som skapas är det istället den planerade nya byggnadsvolymen som utgör avgränsare i öster. Nya rader med träd i anslutning till atriumgården reparerar dock delar av den förlorade grönskan.

Sammantaget innebär förslaget en negativ inverkan på anläggningens kulturhistoriska värden vad gäller främst autenticiteten och det arkitekturhistoriska värdet. Holger Bloms ursprungliga komposition omarbetas och förändras. Samtidigt innebär förslaget att parkens viktigaste karaktärsdrag och beståndsdelar bevaras.

Den konstnärligt utformade springbrunnen bör bibehållas och få en plats i den nya parken med bevarad funktion. Gallerdurken bör ej vara en standardprodukt utan utformas med hög gestaltningsmässig kvalitet. Valet av växter får gärna återknyta till 1970-talets växtval.

Förslag till omgestaltning av Trygg-Hansahuset park. Dammen omändras och en durk placeras över delar av den. Närmast den nya byggnaden läggs ett trädäck. Markbeläggningens randning bibehålls. Illustration: Nyréns Landskap

Resonemang kring förslagets inverkan på stadsbilden

Tillägg i stadsmiljön

Rivningen av paviljongen och uppförandet av en ny kontorsbyggnad innebär en viss omgestaltning av kvarteret med påverkan på omgivande gaturum och bebyggelse. En sådan byggnad, om den uppförs, påverkar dels i det nära kvarters- och gaturummet, dels påverkar den stadsbilden i stort genom det tillägg till stadens siluett som den kommer att innebära.

Sammanhanget i staden

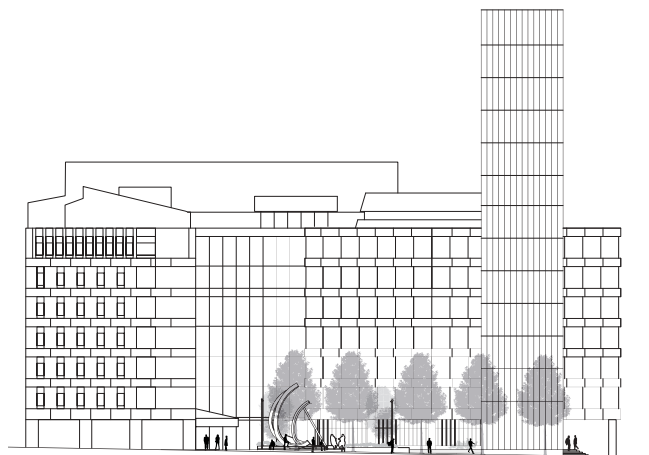
Trygg-Hansas kv. Brädstapeln ligger mitt i en del av staden som präglas av öppna sammanhang. Kvarterets har formats i modernistisk anda utifrån motsatspar som högt-lågt, öppet-slutet, yttre rumsvolym-byggnadsvolym, rationellt-naturromantiskt. Utgångspunkten för formgivningen var kanske mer företaget än staden, att Trygg-Hansa skulle ha funktionella lokaler samtidigt som det här gavs ett tillfälle att manifestera företaget. Läget i staden är på så sätt lämpligt där anläggningen inordnar sig i en sekvens av byggnader bestående av kommunal förvaltning, domstol och storföretag. I modernistisk anda har byggnaden också genom sin arkitektur ställts i kontrast mot stenstaden, mot vilken den bryter såväl i struktur som i utformning. Norrut ansluter området till ett parkstråk och Barnhusvikens, Klarastrandsledens, Centralstationens bangårds samt Torsgatans gemensamma svep genom staden. Norr om vattnet i kuperad terräng breder Sabbatsbergs sjukhus ut sig,

Trygg-Hansahuset, Stockholm
Antikvarisk konsekvensanalys

med vårdbebyggelse från olika epoker i park. Åt väster invid bangården finns Bonniers modernistiska, solitära kontorshus i arton våningar. (Se flygbild s. 16 med markering av det mer öppna sammanhanget i staden.)

Åt söder, längs Barnhusviken, finns stora samhällshistoriska värden från Kungsbron i öster till Polhemsgatan i väster. I söder avgränsas området av Fleminggatan östvästliga sträckning där stenstadens kvarter tar vid, med hus från årtiondena runt förra sekelskiftet. Bebyggelsen är sluten och höjdskalen enhetlig i fem våningar. I sydost ligger Kungsklippan med fyra stycken tio vånings bostadslameller i kv. Diamanten.

Värdet tar sig – i kvarteren Klamparen och Brädstapeln – uttryck i storskalig offentlig förvaltningsbebyggelse och kommersiell kontorsbebyggelse från 1900-talets andra hälft. Tekniska nämndhuset har liksom Trygg-Hansahusets en öppen gård mot Fleminggatan. Arkitekturen speglar samhällets utveckling under denna period. Ett anspråksfullt uttryck för den industriverksamhet som tidigare utbreddes sig norr om Fleminggatan är AB Separators bevarade kontorbyggnad från tidigt 1900-tal. I väster finns S:t Eriks sjukhus som omgestaltades från sjukhus, med bebyggelse från olika tider, till en stadsdel för boende som till största delen nybyggdes på 1990-talet – kv. Grubbens, Tegelladan, Tegelbruket m.fl. De nya husen är historiserande med en höjd av fyra till elva våningar. Delar av sjukhuset finns kvar medan stora delar revs samtidigt som ett antal f.d. sjukhusbyggnader bevarats och integrerats i den nya helheten.

Vy från Scheelegatan mot den föreslagna byggnaden, parken och Trygg-Hansahuset. Illustration: Wingårdhs och Nyréns Landskap.

Kvarters- och gaturum

Rivningen av paviljongen påverkar, som konstaterats ovan, Trygg-Hansahusets kulturhistoriska värde negativt. Nybyggnaden utgör dock ett tydligt tillskott som genom sitt lätta uttryck låter sig läsas skilt från befintlig bebyggelse.

Den föreslagna nybyggnaden har på flera sätt anpassats till platsens rumsliga förutsättningar. Mot Fleminggatan erbjuds en rumslig och visuell kontakt med parken och det befintliga husets huvudentré. Samtidigt ger den nya volymens placering en väldefinierad och koncentrerad rumslighet samt ett skydd mot trafiken på Scheelegatan. Scheelegatan kommer i denna sektion att stärkas rumsligt samtidigt som parken görs tillgänglig via en trappa invid och en passage genom det nya huset.

Den södra gavelns fasadliv är draget tillbaka något i förhållande till det befintliga huset. Byggnadens ringa bredd gör att den inte inkräktar för mycket på parkens yta och rumsvolym.

Samspelet mellan de kvarvarande byggnadsvolymer i Trygg-Hansahuset, föreslagen byggnad samt rumsligheterna däremellan och i gaturummet syftar till en balanserad komposition. Denna nya balans kan i arkitektonisk mening sägas ersätta den balans mellan paviljong, rumslighet och huvudbyggnad som går förlorad genom en eventuell framtida rivning av paviljongen. På samma sätt som den befintliga situationen med paviljongen skapar den föreslagna byggnaden en kontrastverkan mellan olika byggnadsvolymer i anläggningen och en öppen rumsbildning mellan volymerna.

Den nya byggnaden ligger ca 200 meter från Rådhuset. I det nära gaturummet fortsätter Rådhuset dominera med sitt kraftfulla formspråk och sin tyngd.

Den arkitektoniska verkshöjden skall vara hög – hus och landskap – för huruvida det ska vara möjligt att genomföra projektet eller inte. Detta gäller alla skeden från skiss över program-, system- och bygghandling till utförande. Ett bra projekt på ritning blir aldrig bättre än hur det utförs, hur det byggs.

Stadens siluett

Byggnaden kommer att bli ett tillskott i stadens siluett. Byggnadsvolymens form – smal, lång och relativt hög – gör att den kommer att vara väl synlig från många punkter i staden medan den ur andra vinklar syns mindre. För att volymens verkan i stadsbilden ska kunna bedömmas på ett rättvist sätt krävs att ytterligare studier görs där den kan betraktas från olika utsiktspunkter i staden. Denna analys görs utifrån Wingårdhs skissmaterial i januari 2013, uppdaterat maj 2013.

I närmiljön kommer den nya byggnaden att vara särskilt väl synlig från Fleminggatan – österut och västerut – där husets långsida skjuter upp över grannfastigheternas taklinjer. Från Barnhusbron söderut kommer den befintliga byggnadens tre mutterformade byggnadskroppar att råda. Vid sidan av dem kommer byggnaden, delvis skymd, att vara synlig. Från olika punkter på Barnhusbron kommer byggnaden dels att skymma Rådhusets torn, dels att upplevas vid sidan av det. Sett från Scheelegatan norrut, vid sidan av Rådhuset, kommer byggnadens smala sydgavel att skjuta upp över stenstadskvarteren längs Fleminggatan.

Den föreslagna byggnadens takfotshöjd motsvarar ungefär den för byggnaderna på den närliggande Kungsklippan. Byggnaden blir något högre än de två bostadstornen i det intilliggande S:t Eriksområdet. Från Monteliusvägen på söders höjder kommer byggnaden att från vissa siktlinjer att falla in i Kungsklippans husrygg. Sett från Monteliusvägens östligaste delar kommer nybyggnaden upplevas på distans bakom Stadshusets volym i kv. Eldkvarnen. Från vissa punkter vid Söder Mälarstrand kommer byggnaden att placera sig nära Rådhusets torn. Hur den nya byggnaden förhåller sig till stadens siluett och eventuella konsekvenser för Rådhuset bör studeras närmare i den fortsatta planprocessen.

Bildmontage där den föreslagna byggnaden ses från Barnhusbrons fäste vid Scheelegatan. Illustration: Wingårdhs.

Trygg-Hansahuset, Stockholm
Antikvarisk konsekvensanalys

Stadsbyggnadsstrategi

Huruvida denna plats i staden "tål" en byggnad av den föreslagna skalan är i första hand en övergripande stadsbyggnadsfråga. Det finns en risk att projektet kan bli prejudicerande och öppna upp för ett stort antal bygglovansökningar om höga hus på Stockholms malmar. Därför finns det för förslagsställaren anledning att grundligt motivera den planerade byggnadens existensberättigande på denna plats i staden. Detta i avvaktan på att Stockholms stad tar fram ett beslutsunderlag eller strategi för var i staden det är möjligt att överväga hög bebyggelse. Vår bedömning är att handläggningen av detta, eller andra liknande ärenden då skulle underlättas.

Flygbild med markering av det mer öppna sammanhanget i staden - Kvarteren Brädstapeln, Klampen och Lokstallet, parkstråk, Barnhusviken, bangården, f.d. S:t Eriks sjukhus och Sabbatsbergsområdet.

Slutsatser

Intilliggande bebyggelse

- Rivningen av paviljongen inverkar negativt på Tygg-Hansahusets arkitekturhistoriska och samhällshistoriska värden samt autenticitet.
 - Möjligheten till upplevelse av en helhetsmiljö av hög arkitektonisk klass från 1970-talet försämras.
 - Byggnadernas disposition på tomten ingick i arkitekternas ursprungliga intentioner och den arkitektoniska kompositionen. Denna förändras.
 - Den föreslagna nybyggnaden anpassar sig på ett positivt sätt efter det modernistiska kvarterets rumsliga förutsättningar samt i viss mån även till den befintliga arkitekturen.
 - De senmodernistiska kontorshusens massiva fasader utmed Fleminggatan kommer även fortsättningsvis ha en framträdande roll i gatubilden.
 - Kontakten med parken från Scheelegatan försämras.
 - Parken öppnas upp mer mot Fleminggatan med bättre tillgänglighet som följd.
 - Den viktiga fronten mot Barnhusviken bevaras men muttrarna skymms delvis från hörnet Scheelegatan/Fleminggatan.
- Holger Bloms komposition omarbetas och förändras.
 - De mest centrala inslagen i dagens park bibehålls.
 - Parkens rätvinkliga motiv följs.
 - Dagens gröna rumslighet försvinner. Föreslagen byggnadsvolym blir ny avgränsare i öster.
 - Nya träd vid atriumgården reparerar delar av den förlorade grönskan.

Stadsbilden

- Förslaget påverkar de närliggande kvarters- och gaturummen, stadsbilden och stadens siluett.
- Scheelegatan stärks rumsligt.
- Förslaget är något högre än S:t Eriks-tornen och motsvarar ungefär takfotshöjden i kv. Diamanten på Kungsklippan.
- Föreslagen byggnad upplevs bakom Stadshuset sett från Monteliusvägen.
- Föreslagen byggnads skymmer delvis Rådhusets torn från Barnhusbron. I siktlinje från Söder Mälarstrand placerar den sig nära Rådhusets torn.
- Föreslagen byggnad låter sig läsas skilt från befintlig bebyggelse genom sitt lätta uttryck.
- Utifrån vissa konstateranden är tomten ett lämpligt läge i staden för en hög byggnad med omgivande öppet sammanhang: modernistisk bebyggelse, S:t Eriksområdet, parkstråk, Barnhusviken, Klarastrandsleden, banområdet, Sabbatsberg. Stenstaden tar vid söder om Fleminggatan.
- Höga hus är en övergripande stadsbyggnadsfråga. En särskild stadsbyggnadsstrategi behövs.

Parken

- Förslaget innebär en negativ påverkan på anläggningens arkitekturhistoriska värden och autenticitet.